

بەهەشت

پێناسەکی و جوۆره‌کانی و ئە حکامه‌کانی

(البدعة : تعریفها — أنواعها — أحكامها)

نووسینی

زانای پایه‌به‌رز شیخ (صالح بن فوزان بن عبدالله الفوزان)

ئەندامی ده‌سته‌ی گه‌وره‌ زانایان

وه ئەندامی لیجنه‌ی هه‌میشه‌یی فه‌توادر

وه‌رگێڕانی : زریان عزیز حه‌مه

پیداچوونه‌وه‌ی : محمد عبد الرحمن لطیف

وتارخوینی مزگه‌وتی (شیخ إبراهيم) / که‌لار

١٤٣٢ کۆچی

چاپی دووهم

له‌بلا‌وه‌ی کۆره‌کانی

مائه‌ری به‌هه‌شت

www.ba8.org

islam_kurd_ba8@yahoo.com

07701517378

عێراق - کوردستان - که‌لار

هه‌میشه‌ له‌ گه‌لمان بن بو به‌ره‌مه‌ی نوێ

کتیبه‌ی ژماره ٢٩ له کتیه‌کانی مائه‌ری به‌هه‌شت

پیشه‌کی ماموستا (محمد عبد الرحمن لطیف)

کتیبی (بیدعه : پیناسه‌که‌ی و جوره‌کانی و نه‌حکامه‌کانی) له وه‌رگێپانی برای زۆر به‌پێز و زۆر خۆشه‌ویستم (ماموستا عبد الرحمن سه‌رچناری) – له پاش خوێنده‌وه و پێداچوونه‌وه‌ی بینیم - شاکاریکی زۆر جوان و به‌ نرخه و هه‌ولێکی زیڕینه له بواری وه‌رگێپانی کتیبه‌ راست و په‌سنه‌کانی زانایانی ئه‌هلی سوننه و جه‌ماعه بۆ سه‌ر زمانی کوردی بۆ ئه‌وه‌ی موسلمانانی کورد زمانیش سوودمه‌ند و به‌هره‌مه‌ند بێن به‌و جوره کتیبه زۆر به نرخ و گرنگانه .

به‌راستی موسلمانان له‌م کاته‌دا له هه‌موو کاتی‌ک زیاتر پێویستیان به‌ نوسین و په‌خش و وه‌رگێپان و پاگه‌یانندی حه‌ق و پێنماییه‌کانی پێگای راست هه‌یه ، وه له هه‌مان کاتیشدا پێویستیان به‌ وه‌ش هه‌یه که وریا و بێدار بکێنه‌وه له‌وه‌ی که پێچه‌وانه‌ی حه‌قه له شیرک و بیدعه و داهێنراوه‌کان .. چونکه چه‌ندین که‌س و تا‌قم و خه‌لکی جوراوجۆر هه‌ن بانگه‌واز ده‌که‌ن بۆ که‌س و شه‌خس په‌رسی و هه‌روه‌ها بۆ په‌یڕه‌وکردنی جوره‌ها بیدعه و لا‌پێکردنی ئاده‌میزاد له ئیسلامی پێرۆز .

داواکارم له خوای گه‌وره پاداشتی نووسه‌ر و وه‌رگێپیش بداته‌وه به (فردوس الأعلی) و ئه‌م به‌ره‌مه زۆر گرنگ و بایه‌خداره بکاته زه‌خیره‌ی قه‌بر و قیامه‌تیان .

گه‌رمیان / که‌لار

۲ / نو القعدة / ۱۴۳۱ ک

پیشه‌کی دانه‌ر :

سوپاس بۆ په‌روه‌ردگاری جیهانه‌کان که فه‌رمانی پی‌ کردوین به شوین که‌وتن و نه‌هی لی‌ کردوین له‌ داهینان، وه درودو سلاو له‌ سهر پی‌غه‌مبه‌رمان موحه‌مه‌د، که خوای گه‌وره ناردویه‌تی شوینی که‌وین و هه‌رگیز له‌ فه‌رمانی ده‌رنه‌چین ، وه له‌سهر که‌س و کارو هاوه‌له‌کانی، وه سه‌رجه‌م یارو شوینکه‌وتوانی .

دوای ئه‌وه :

ئهمه‌ چه‌ند به‌شیکه سه‌باره‌ت به‌ پوونکردنه‌وه‌ی جوره‌کانی بیدعه و قه‌ده‌غه‌کردنی له‌ شه‌رعدا، پی‌ویستی‌تی (واجبی‌تی) دلسۆزی و ئامۆژگاری بۆ خوا و بۆ کتیبه‌که‌ی و پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) و بۆ پیشه‌وایانی موسولمانان و سه‌رجه‌می موسولمانانیش ئه‌وه‌ی خواستوو ه که بیانوسمه‌وه .

به‌شی یه‌که‌م:**پیناسه‌ی بیدعه و جۆره‌کانی و حوکمه‌کانی**

بیدعه له زمانه‌وانیدا وه‌رگیراوه له (البدع) وه‌ که داهینانه، ئه‌ویش به واتای به‌دییه‌نانی شتیک دیت که له وه‌وپیش نه‌بویت، وه‌کو خوی گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ [البقرة].

واته: خوا به‌دییه‌نهری ئاسمانه‌کان و زه‌مینه، به‌و واتایه‌ی که خوی گه‌وره ئاسمانه‌کان و زه‌وی به‌دی هیناون که له وه‌وپیش هاوشیوه‌یان نه‌بوه.

وه خوی گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ﴾ [الأحقاف].

واته: ئه‌ی موحه‌مه‌د (ﷺ) بلی: خو من یه‌که‌م که س نیم که په‌یامم لای خواوه هیناوه بۆ به‌نده‌کانی! به‌لکو پیغه‌مبه‌رانیکێ زۆر له پيشمدا هاتوون.

وه له عه‌ره‌بیدا ده‌گوتریت: (ابتَدَعَ فُلَانٌ بَدْعَةً) واته فلانه‌که‌س داهینراویکی داهینا، یه‌عنی رینگایه‌کی به‌دییه‌ناوه که له وه‌وپیش هاوشیوه‌ی نه‌بووه.

بیدعه دوو به‌شه:

به‌شی یه‌که‌م: داهینان له شته ئاساییه‌کاندا (العادات)، وه‌کو ئه‌م به‌دییه‌نراوه نوێیانه‌ی که له ژیا‌نی پۆژانه‌ماندا به‌کاریان دینین، ئه‌وه‌ش پێ دراو، چونکه کاروبار و شته ئاساییه‌کان له بنه‌په‌تدا پێ دراو له شه‌رعدا.

به‌شی دووه‌م: داهینانی شتی نوێ له دیندا ئه‌مه‌یان حه‌رامه و پێ نه‌دراوه، چونکه هه‌موو خواپه‌رسته‌یه‌ک له بنه‌په‌تدا قه‌ده‌غه‌یه مه‌گه‌ر به به‌لگه‌یه‌ک که له شه‌رعدا هاتییت.

به‌لگه‌مان بۆ ئه‌م وته‌یه‌مان ئه‌وه‌یه که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمویه‌تی: ((مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ))^(١).

واته: هه‌ر که‌سیک شتیکی نوێ له‌م دینه‌دا دابه‌ینیت که خوی تێیدا نه‌بییت ئه‌وا لێی وه‌رناگیریت و په‌ت ده‌کریته‌وه.

هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌رمان (ﷺ) فه‌رمویه‌تی: ((مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ))^(٢).

واته: هه‌ر که‌سیک هه‌ر کاریک ئه‌نجام بدات - له دینه‌که‌ماندا - که ئیمه فه‌رمانمان پێ نه‌دابییت ئه‌وا ئه‌و کاره په‌ت کراوه‌یه.

^(١) رواه البخاري ومسلم.

^(٢) في صحيح مسلم.

جۆره‌کانی بیدعه

بیدعه‌ش له دیندا دوو جۆره:

بیدعه له بیروباوه‌ردا (بدعة قولیة اعتقادیة) : وه‌کو بۆچوونی (جه‌همیه‌کان) و (موعتەزیله) و (پافیزه) و سه‌رحه‌م گروپه سه‌رلێشێواوه‌کان و بیروپراکانیان.

بیدعه له په‌رستنه‌کاندا: وه‌کو خواپه‌رستی کردن به شیوازیك كه خواى گه‌وره به‌و شیوه‌یه دای نه‌نابیت، ئه‌ویش چه‌ند جۆریكێن :

۱ - داهینانی په‌رستنیك كه ئه‌و په‌رستنه له بنه‌په‌تدا له دیندا هه‌ر نه‌بیت، وه‌کو داهینانی نوێژیکى زیاده كه له شه‌رعا نه‌بیت، یان به پۆژوو بوونیك كه له شه‌رعا نه‌بیت، یا داهینانی چه‌ند جه‌ژنیك كه له شه‌رعا نه‌بن وه‌کو ئاهه‌نگی یادی مه‌ولود و چه‌ندان جه‌ژنی تر جگه له‌و .

۲ - زیادکردنی شتیك بۆ خواپه‌رستی‌یه‌ك كه له بنه‌په‌تدا ئه‌و خواپه‌رستی‌یه له شه‌رعا هه‌بیت، وه‌کو زیاد کردنی پکاتی پینجه‌م بۆ نوێژی نیوه‌پۆ یان عه‌سر .

۳ - داهینان له شیواز و چۆنییتی هه‌ستان به په‌رستنه‌کان، یان ئه‌نجامدانی په‌رستنیك به‌شیوازیك پێی هه‌لسیت كه له شه‌رعا نه‌هاتبیت، وه‌کو خویندنی زیكره شه‌ریه‌یه‌كان به كۆمه‌ل و به ده‌نگی به‌رز و به شیوازی كۆرس و ئاوازدار، وه یان زیاده‌په‌وی له په‌رستنیكدا كه له سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) لاب‌دات .

۴ - داهینان له کاتی په‌رستندا: وه‌کو ئه‌نجامدانی خواپه‌رستی‌یه‌ك و په‌یوه‌ست کردنی به کاتیکی تایبه‌تی‌یه‌وه كه له شه‌رعا ئه‌و کاته‌ی بۆ دیاری نه‌کرا‌بیت.

وه‌کو ته‌رخان کردنی پۆژی (۱۵)ی مانگی شه‌عبان بۆ به پۆژووبوون و شه‌وه‌که‌شی بۆ شه‌ونوێژ، كه خۆی له راستیدا نوێژ و پۆژو له شه‌رعا هاتون، به‌لام ته‌رخان کردنیان به کاتیکی تایبه‌تی‌یه‌وه ده‌بیت به به‌لگه‌یه‌ك بیت كه له شه‌رعا دیاری کرا‌بیت نه‌ك له خۆمانه‌وه بیه‌ستینه‌وه به کاتیکی دیاری کراوه‌وه .

حوکه‌می بیدعه له دیندا به سه‌رحه‌م شیوازه‌کانیه‌وه :

هه‌موو جۆره‌کانی بیدعه له دیندا حه‌رامن و گومرایین، به به‌لگه‌ی فه‌رموده‌ی پیغه‌مبه‌رمان (ﷺ): «وَاِیَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ فَإِنَّ كُلَّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ»^(۳).

واته: وه ئاگاداری داهینراوه‌ نوێیه‌كان بن له دیندا، چونكه هه‌موو داهینراویك له دیندا بیدعه‌ن و هه‌موو بیدعه‌یه‌كیش گومراییه .

وه فه‌رموده‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) : «مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ».

وه له ریوایه‌تیکی تردا: «مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ».

ئه‌مانه‌ش به‌لگه‌ن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی كه هه‌موو داهینراویك له دیندا بیدعه‌یه، وه هه‌موو بیدعه‌یه‌كیش گومراییه و وه‌رنه‌گیراوه و په‌تکراوه‌یه، ئه‌مه‌ش ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت كه بیدعه له په‌رستن و بیروباوه‌ریشدا حه‌رامن، به‌لام حه‌رام بوونه‌كه‌یان جیاوازن به گوێره‌ی جۆری بیدعه‌كه .

^(۳) رواه أبو داود والترمذي وقال حديث حسن صحيح .

چونکه بیدعه هه‌یه کوفریکی ناشکرایه وه‌کو سوپانه‌وه (ته‌واف کردن) به ده‌وری قه‌بردا یا په‌رستنی مردووی ناو‌گوړه‌که، وه نه‌زر و قوریانی کردن بۆ مردووی ناو‌گوړه‌که یان پارانه‌وه له مردووه‌کان، وه داوای یارمه‌تی کردن لییان، وه یان بۆچونه زیاده‌په‌ویه‌کانی (جه‌همیه‌کان) و (موخته‌زیله‌کان) .

وه بیدعه‌ش هه‌یه ده‌بیته هوکاریک له هوکاره‌کانی هاوه‌لدانان بۆ خوای گه‌وره، وه‌کو هه‌ل‌به‌ستنی قه‌بر و نویژکردن و پارانه‌وه له‌سه‌ری.

وه بیدعه‌ش هه‌یه ده‌بیته لادان له بیروباوه‌پدا وه‌کو بیدعه‌ی (خه‌واریجه‌کان) و (قه‌ده‌ریه‌کان) و (مورجیه‌کان) له‌لایه‌نی بۆچون و بیروباوه‌په‌ه‌له‌کانیان که پیچه‌وانه‌ی به‌لگه شه‌ری‌یه‌کانن.

وه بیدعه‌ش هه‌یه ده‌بیته تاوانیک له تاوانه‌کان وه‌کو بیدعه‌ی (التَّبَتُّول)^(٤) و وه‌ستان به پیوه له به‌ر هه‌تاودا له کاتی به‌روژووندا، که به گومانی خوایان پاداشتی زیاتر وه‌رگرن له‌سه‌ر‌ئو و خو ناره‌ح‌ت کردنه، وه خو خه‌ساندن به مه‌به‌ستی دورکه‌وتنه‌وه له چیژی هاوسه‌رگیری^(٥) .

تیبینی‌یه‌ک :

هه‌ر که‌سیک بیدعه‌ی کردووه به دوو به‌شه‌وه بیدعه‌ی باش و بیدعه‌ی خراب ! ئه‌وا به هه‌له‌دا چووه و پیچه‌وانه‌ی فهرموده‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری (ﷺ) کردووه که فهرمویه‌تی: ((فَإِنَّ كُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ)) چونکه پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به گشتی بریاریداوه به‌سه‌ر هه‌موو بیدعه‌یه‌کدا که‌وا گومراییه به بی جیاوازی، که چی ئه‌و که‌سه ده‌ل‌یت نه‌خیر هه‌موو بیدعه‌یه‌ک خراب نی‌یه به‌لکو هه‌ندیک بیدعه هه‌ن باشن !

زانای پایه‌به‌رز ئیبن په‌جه‌بی حه‌نبه‌لی به‌غدادی (په‌حمه‌تی خوای لیبیت) له شه‌رحی (چل فهرموده‌که‌ی نه‌وه‌وی) دا ده‌رباره‌ی ئه‌م فهرموده‌یه ده‌ل‌یت: ((ثُمَّ فَرَمَوْا بِهِ «فَإِنَّ كُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ»)) له فهرمایشته گشتیه‌کانه که هیچ شتیکی لی به‌ده‌ر نه‌کردووه، ئه‌مه‌ش بنه‌مایه‌کی گه‌وره‌یه له بنه‌ماکانی ئایین ، ئه‌م فهرموده‌یه هاوشیوه‌ی فهرموده‌که‌ی تری پیغه‌مبه‌ره (ﷺ) که فهرمویه‌تی: ((مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ))، که‌واته هه‌ر که‌سیک شتیکی نوی دابه‌ینیت و بیداته پال دین که خوای له بنه‌په‌تدا له دیندا نه‌بیته و بگه‌ریته‌وه بوی ئه‌وا گومراییه، وه دین لی بی به‌ری‌یه ، ئیتر نه‌گه‌ر ئه‌و داهینراوه له بابته‌ی بیروباوه‌پ یان کردار و گو‌فتاریشدا بیته، ناشکرا و له به‌رچاودا بیته یان شاراوه و نادیار بیته^(٦) .

ئو که‌سانه‌ش که ده‌ل‌ین بیدعه‌ی باش و خراپیش هه‌یه هیچ به‌لگه‌یه‌کیان پی نی‌یه جگه له فهرمایشته‌که‌ی عومه‌ری کوپی خه‌تتاب (خوا لی پازیبیت)، که کاتیک صه‌حابه‌کان نویژی ته‌راویحیان ده‌کرد به جه‌ماعه‌ت له پاش کوچی دواپی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ، که ئه‌مه‌ی بینی فهرموی: ((نَعَمَتِ الْبِدْعَةُ هَذِهِ)) واته: ئه‌مه باشت‌رین بیدعه‌یه .

وه یان ده‌ل‌ین له دواپی کوچی دواپی پیغه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) چه‌ند بیدعه‌یه‌ک داهینراوه به‌لام پی‌شیننه‌کان هیچ نا‌په‌زایان ده‌رنه‌برپوه، وه‌کو کو‌کردنه‌وه‌ی قورئانی پیروژ له دوتوی کتیبیکدا، وه یان نوسینه‌وه‌ی فهرموده‌کانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) .

^(٤) واته: خو‌گرتنه‌وه له هاوسه‌رگیری و مانه‌وه به زگورتیت و داپران بۆ خواپه‌رستی تاوه‌کو مردن، که ئه‌مه‌ش له ئایینی پیروزی ئیسلامدا پی پیدراو نی‌یه و یه‌ک‌یکه له و بیدعه‌یه‌ی که لکیندراوه به دینه‌که‌مانه‌وه .(وه‌رگیز).

^(٥) انظر الاعتصام للشاطبي : (٣٧/٢) .

^(٦) جامع العلوم والحکم ص : (٢٢٣) .

وۀ لāmیش بۆ ئۀم وتانۀ ئۀوۀ يۀ کۀ: ئۀم شتانه له شۀرۀدا بنۀمايۀ کيان هۀبووۀ و بۀ داهيٰنراو ناژميٰردريٰن، وۀ دۀربارۀ يۀ فہرمايشتہ کۀ يٰ (عومہريٰ کوړيٰ خہ تتاب) يش له بارۀ يٰ نوٲژيٰ تہ راويحہ وۀ کۀ فہرمويہ تي: (نَعَمَتِ الْبَدْعَةُ هٰذِهِ)، مہبہستيٰ له بيدعہ بووۀ له زمانہ وانيدانہ ک له روانگہ يٰ شہرۀوۀ، چونکۀ هہر کاريٰک له شہرۀدا هہبيٲت ئۀگہر گوترا ئۀوۀ بيدعہ يۀ، مہبہست پيٰ بيدعہ يٰ زمانہ وانپہ نہ ک بيدعہ يٰ شہرۀ يٰ، چونکۀ بيدعہ له شہرۀدا بۀ کاريٰک دہگوتريٲت کۀ له بنہرۀتدا له شہرۀدا هہرنہبيٲت.

بۆ نمونہ: کۆکردنہ وۀ يٰ قورئان له دوتويٰ کتيبيٲکدا ئۀمہ له شہرۀدا بنۀمايۀ کيٰ هہبووۀ، چونکۀ پيٰغہمبہر (ﷺ) فہرمان يٰ کردووۀ بۀ نوسينہ وۀ يٰ قورئانيٰ پيړؤز، بۀ لām له سہرۀتاوہ بۀ ش بۀ ش بووۀ، پاشان صہحابہ کان له کتيبيٲکدا کؤيان کردؤتہ وۀ تا پاريزراويٰ، وۀ دۀربارۀ يٰ نوٲژيٰ تہ راويح کردن بۀ جہماعۀ، له سہرۀتادا پيٰغہمبہر (ﷺ) بۀ جہماعۀ بؤيانيٰ دہکرد، پاشان له ترسيٰ ئۀوۀ يٰ کۀ له سہرۀ ئؤمہتہ کۀ يٰ فہرز نہ کريٲت پيٰغہمبہر (ﷺ) برياريدا کۀ بۀ جودا جودا له مالہ وۀ تہ راويحہ کۀ يان بکۀ، وۀ صہحابہ کان تاوہ کو پيٰغہمبہر (ﷺ) له ژياندا مابوو ہر له مالہ کانيٰ خؤياندا نوٲژيٰ تہ راويحيان دہکرد، پاشان له دوايٰ کؤچيٰ دوايٰ پيٰغہمبہر (ﷺ)، (عومہريٰ کوړيٰ خہ تتاب ﷺ) هہمويانيٰ کۆکردوۀ بۆ ئۀوۀ يٰ نوٲژيٰ تہ راويح له دوايٰ يۀ ک ئيمامہ وۀ بکۀ ہر وۀ کو چؤن له سہرۀتادا هہمويان له دوايٰ پيٰغہمبہر وۀ (ﷺ) نوٲژيٰ تہ راويحہ کۀ يان دہکرد، کۀ واتہ ئۀم کارہ داهيٰنانيٰ شتيٰکيٰ تازہ نيٰ يہ بۆ دين.

هہر وۀ ها نوسينہ وۀ يٰ فہرمودہ کانيٰ پيٰغہمبہر (ﷺ) له پاش کؤچيٰ دوايٰ خؤيٰ، بۀ يہ کيٰک له داهيٰنراوہ کان دانانريٲت چونکۀ له شہرۀدا بنہرۀتيٰکيان هہ يہ، بۆ نمونہ پيٰغہمبہر مان (ﷺ) جاريٰ وا هہبووۀ فہرمان يٰ کردووۀ بۀ نوسينہ وۀ يٰ هہنديٰک له فہرمودہ کانيٰ، هہرکاتيٰک کۀ صہحابہ کان داوايان کردبيٲت، بۀ لām بؤيہ سہرجہم فہرمودہ کانيٰ له سہرۀدہميٰ خؤيدا نہ نوسراونہ تہ وۀ تہنہا بۆ ئۀوۀ بووۀ کۀ لہ گہل قورئانيٰ پيړؤزدا تيٰکہل نہ بن. بۀ لām له دوايٰ کؤچيٰ دوايٰ پيٰغہمبہر (ﷺ) کۀ زانرا سہرجہم قورئانيٰ پيړؤز نوسراوہ تہ وۀ، پاشان دہست کرا بۀ نوسينہ وۀ يٰ فہرمودہ کانيٰ پيٰغہمبہر (ﷺ) تاکو پاريزراوبن له فہوتان و تياچون و لہ ناوچون.

خوای گہورہ پاداشتيٰ خيريٰ ئۀسحابہ کان و تابيعيہ کان بداتہ وۀ لہ سہرۀ ئۀوچاکہ مہزنہ يٰ کۀ بۆ ئيسلام و موسولمانان يان ئۀنحام داوہ، کۀ بہ راستيٰ ئۀوان بون بۀ مايہ يٰ پاراستنيٰ کتيبيٰ خوا و فہرمودہ کانيٰ پيٰغہمبہر مان (ﷺ) له فہوتان و تياچوون و لہ ناوچون.

به‌شی دووهم :

سه‌ره‌ل‌دان‌ی بیدعه له ژیان‌ی موسلماناندا و هوکاره‌کان‌ی

ئه‌مه‌ش دوو باب‌ه‌ت له خو ده‌گری‌ت :

۱ / کاتی سه‌ره‌ل‌دان‌ی بیدعه‌کان :

شیخی ئیسلام ئیبن ته‌یمیه په‌حمه‌تی خ‌وای لی‌بی‌ت فه‌رمویه‌تی : (بزانه سه‌رجه‌م بیدعه‌کان له باره‌ی زانسته‌کان و په‌رسته‌کانیشدا ده‌رباره‌ی - قه‌ده‌ر - و ئه‌وانه‌ی جگه‌له‌ویش له کو‌تایی فه‌رمان‌په‌وایی خه‌لیفه پاشیدینه‌کانه‌وه دروست بوون، هه‌ر وه‌کو چو‌ن پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌والی پی‌ داوین و فه‌رمویه‌تی : ((مَنْ يَعْشُ مِنْكُمْ بَعْدِي، فَسِرِّي اخْتِلَافًا كَثِيرًا فَعَلَيْكُمْ بَسُنَّتِي وَسُنَّةُ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ مِنْ بَعْدِي)))^(۷).

وه یه‌که‌م بیدعه که داهینرا له ئیسلامدا بیدعه‌ی (قه‌ده‌ر) بوو پاشان بیدعه‌ی (ئیرج‌ط) پاشان (شیعه‌گه‌ری‌تی) پاشان (خه‌وارج) ، ئه‌م بیدعه‌نه له سه‌ده‌ی دووهمدا داهینران، هه‌رچه‌ند سه‌حابه‌کان هه‌ندیکیان مابوون و به‌ریه‌رچی ئه‌مانه‌یان دایه‌وه، پاشان بیدعه‌ی (ئیعتزال) داهینرا و ئازاوه و فیتنه که‌وته نی‌وان موسولمانانه‌وه، وه جیاوازی بو‌چونه‌کان په‌یدا بوو ، هه‌ندیکیان شوینی ئاره‌زوو بیدعه‌کان که‌وتن، پاشان بیدعه‌ی (سو‌فی‌گه‌ری‌تی) په‌یدابوو ، وه ده‌ست کرا به دروست کردنی بی‌انایه له سه‌ر گو‌په‌کان و هه‌لبه‌ستنیان، وه گرنگیدان به پازاندنه‌وه‌ی گو‌په‌ستانه‌کان له د‌وای سی‌ سه‌د سا‌له چاکه‌که، ئا به‌م شی‌وه‌یه له‌گه‌ل‌ پ‌ویشتنی کاتدا بیدعه و داهینراوه‌کان زو‌ر و هه‌مه چه‌شنه بوون.

۲ / شوینی سه‌ره‌ل‌دان‌ی بیدعه‌کان :

ول‌اته ئیسلامیه‌کان جیاوازن له سه‌ره‌ل‌دان‌ی بیدعه له‌ناویاندا.

ئیبن ته‌یمیه فه‌رمویه‌تی : (ئو ول‌اته گه‌ورانه‌ی که سه‌حابه‌کانیان تی‌دا ژیاون پی‌نج ول‌تن، دوو حه‌ره‌مه‌که [مه‌که‌ و مه‌دینه] و دوو عی‌راقه‌که [به‌صره و کوفه] و شام، وه هه‌ر له‌و ول‌اتانه‌شه‌وه قورئان و حه‌دیس و زانسته شه‌ریه‌کان و خواپه‌رستی و به‌شه‌کانی تری ئیسلام سه‌ریان هه‌ل‌داوه، وه له‌و ول‌اتانه‌وه چه‌ند بیدعه‌یه‌کی بنچینه‌یی سه‌ریان هه‌ل‌داوه جگه له مه‌دینه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری پرشن‌گدار نه‌بی‌ت، هه‌روه‌ک چو‌ن له کوفه‌وه (شیعه‌گه‌ری‌تی) و (ئیرج‌ط) په‌یدابوون پاشان په‌لیان هاویشت بو جی‌گه‌کانی تریش، وه له به‌صره‌وه (قه‌ده‌ر) و (ئیعتزال) و (ئُسُكُ الفاسِد) سه‌ریان هه‌ل‌دا، له (شام)یشه‌وه (ناصبیه‌کان) سه‌ریان‌ه‌ل‌دا و قه‌ده‌ریه‌کان په‌یدابوون، به‌لام (جه‌همیه‌کان) له ناوچه‌ی خو‌راسانه‌وه په‌یدابوون که ئه‌مه‌شیان خراپه‌ترینی بیدعه‌کان بوو.

به‌پراستی په‌یدابونی بیدعه‌کان به‌گو‌یره‌ی دوور و نزیکی له مه‌لبه‌ندی

پی‌غه‌مبه‌ره‌وه بوون (ﷺ) که مه‌دینه‌یه، کاتیک پ‌ود‌وای گروپه‌کان پ‌ویدا له د‌وای کو‌ژرانی (عوسمانی کو‌پی عه‌ففان) خ‌والی‌ی پازی بی‌ت، بیدعه‌ی (حه‌روری) ه‌کان سه‌ریه‌ل‌دا، به‌لام شاری مه‌دینه‌ی پرشن‌گدار پاریزراوو له‌سه‌ر هه‌ل‌دان‌ی ئه‌م بیدعه‌نه، وه ئه‌گه‌ر که‌سانیکی توشبو به‌و بیدعه‌نه‌شی تی‌دابو‌بی‌ت ئه‌وا سه‌رشو‌پ و ریسوایان ده‌کردن چونکه که‌سانیک له قه‌ده‌ریه‌کان و جگه له‌وانیشی تی‌دا بوو به‌لام ریسواو سه‌رشو‌پ‌بوون، به پی‌چه‌وانه‌ی شیعه‌گه‌ری‌تی و

^(۷) مجموع الفتاوی : (۳۵۴/۱۰) .

ئیرجائی له کوفه دا ، وه ئیعتیزال و خواپهرستی هاینراوه کان له (به صره) دا ، وه (دژایه تیکردنی أهل البيت) له (شام) یدا چونکه ئەم بیدعانه تیئانه دا ئاشکرا و بهربلاوبوون .

وه له فهرموده ی سه حیددا هاتوه که پیغه مبهەر (ﷺ) ده رباره ی مه دینه فهرمویه تی : ((إِنَّ الدَّجَالَ لَا يَدْخُلُهَا))
واته : ده جال ناچیتته ناو مه دینه وه ، وه هه تاكو سه رده می (ئیمامی مالیک) و هاو پیکانیشتی زانستی شهرعی و ئیمان تییدا دره وشاوه بووه که خه لکی سه ده ی چواره م بووه^(۸).

به لام له سی سه ده پیروژه که دا ئهوا له نیو مه دینه ی پرشنگداردا هه رگیز هیچ بیدعه یه کی تییدا به ئاشکرا نه بووه ، وه به هیچ شیوه یه ک بیدعه له بنه ماکانی دیندا سه ری هه لئه داوه تییدا ، هه روه کو چۆن له سه رجه م ناوچه کانی تردا سه ری هه لداوه .

ئهو هوکارانه ی که بوونه هو ی سه ره له دانی بیدعه کان :

بیگومان ده ست گرتن به قورئان و سونه ته وه مایه ی پرگار بوونه له بیدعه و گومرای ، خوی گه وره فهرمویه تی :
﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ﴾ [الأنعام].

واته : ئەمه یه پێگای راستی من و ئیوه ش شوینی بکه ون و مه چنه سه ر پێچه کانی تر ، چونکه له پێگای من دوورتان ده خاته وه و په رته وازه تان ده کات ، وه پیغه مبه ریش (ﷺ) ئەم ئایه ته ی جوان بو پون کردینه ته وه ، له و فهرموده یه دا که ئیبن عه باس ده یگێریتته وه و ده لی : ((حَطَّ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ حَطًّا، فَقَالَ : هَذَا سَبِيلُ اللَّهِ، ثُمَّ حَطَّ خُطُوطًا عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ، ثُمَّ قَالَ : وَهَذِهِ سُبُلٌ مُتَفَرِّقَةٌ عَلَى كُلِّ سَبِيلٍ مِنْهَا شَيْطَانٌ يَدْعُوا إِلَيْهِ ، ثُمَّ تَلَا : ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ﴾ ذَلِكَمْ وَصَّيْتُكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [١٥٣]))^(۹).

واته : پیغه مبهەر (ﷺ) هیلکی بو کیشاین و فهرموی ئەمه پێگای راستی خواپه ، وه هه ندیک هیلکی تری له ملاولایه وه کیشا و فهرموی ئەمانه ش پێچه کانی ، له سه ر هه ر پێچه یه کیان شه یتانیک هیه و بانگه وازی بو ده کات ، پاشان ئەم ئایه ته ی خوینده وه : (ئەمه یه پێگای راستی من و ئیوه هه ر به و پێگایه دا برۆن و مه چنه سه ر پێچه کانی تر ، چونکه له پێگای من دوورتان ده خاته وه که واته هه ر که سیك پوی وه رچه رخاند له قورئان و سونه ت و پشتی تیکردن ، ئەوا بی گومان پێ هه له ده کات و پێگاکانی بیدعه و گومرای پایدیه کیشن .

ئهو هوکارانه ش که بوونه ته هو ی سه ره له دانی بیدعه له م چه ند لایه نه دا کوډه بنه وه :

۱ / نه زانینی حوکمه شه رعیه کان .

۲ / شوینکه وتنی ئاره زووه کان .

۳ / ده مارگیری بو که س و بوچوونه کانیا ن .

۴ / خوچواندن به بی باوه پان و لاسایی کردنه وه یان .

لێره دا هوکاره کان که میك پون ده که ینه وه :

^(۸) مجموع الفتاوی : (۲۰/۳۰۰ - ۳۰۰۳) .

^(۹) رواه أحمد وابن حبان والحاكم وغيرهم .

۱ / نه زانینی حوکمه شه‌ریه‌کان:

له گهل رۆیشتنی کاتدا خه‌لک زیاتر له دیارده ئاینیه‌کان دورد‌ه‌که‌ونه‌وه، به‌مه‌ش زانست که‌م ده‌بیته‌وه له ناویاندا و نه زانی گه‌شه‌ده‌کات، هه‌روه‌کو چۆن پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمویه‌تی: «مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ بَعْدِي فَسَيَرَى اخْتِلَافًا كَثِيرًا»^(۱۰).

واته: هه‌ر که‌س له ئیوه له دوا‌ی من ژیا ئه‌وا دوه‌ره‌کی و نا‌کوکی زۆر ده‌بینیت.

هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمویه‌تی: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبِضُ الْعِلْمَ انْتِزَاعًا يَنْتَزِعُهُ مِنَ الْعِبَادِ ، وَلَكِنْ يَقْبِضُ الْعِلْمَ بِقَبْضِ الْعُلَمَاءِ ، حَتَّى إِذَا لَمْ يُبْقِ عَالِمًا ، اتَّخَذَ النَّاسُ رُءُوسًا جُهَالًا فَسُئِلُوا فَأَمْتُوا بِغَيْرِ عِلْمٍ ، فَضَلُّوا وَأَضَلُّوا»^(۱۱).

واته: خوا‌ی گه‌وره زانست هه‌لنا‌گریته‌وه که به شیوه‌یه‌ک دایمالیت که له دلی به‌نده‌کانی ده‌ربه‌ینیت، به‌ل‌کو زانست هه‌ل‌ده‌گریته‌وه به له نا‌وچونی زاناکان ، هه‌تا‌کو زانا نه‌ما ئه‌وا کاته خه‌لکی چه‌ندین سه‌ره‌نه‌زان بو‌ خویان داده‌نین و پرسپاری شه‌ریان لی‌ده‌که‌ن و ئه‌وانیش به‌بی زانیاری فه‌توایان بو‌ ده‌دن ، به‌وه‌ش خویان و خه‌ل‌کیش گومرا ده‌که‌ن .

۲ / شوینکه‌وتنی ئاره‌زووه‌کان:

به‌پاستی هه‌ر که‌سێک پشت بکاته قورئان و سوننه‌ت ئه‌وا شوین ئاره‌زووی ده‌که‌ویت، هه‌روه‌ک چۆن خوا‌ی گه‌وره فه‌رمویه‌تی: «فَإِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَأَعْلَمْ أَنَّهَا يَنْبَعُوتُ أَهْوَاءَهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللَّهِ»^ع ﴿٥٠﴾ [القصص] .

واته: ئه‌گه‌ر وه‌لامیان نه‌دايته‌وه سا بزانه که ئه‌وانه شوینی ئاره‌زووه‌کانیان که‌وتون ، کیش هه‌یه له‌وه‌که‌سه گومرا‌تر بیت که شوینی ئاره‌زووه‌کانی که‌وتوه به بی پینمایی له خواوه .

هه‌روه‌ها فه‌رمویه‌تی: «أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشَاةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ»^ع ﴿٢٢﴾ [الحجاثية] .

واته: ئاخۆ تۆ ئه‌وه‌که‌سه‌ت نه‌دیوه که ئاره‌زووی خوی ده‌په‌رستیت و خوا‌پیی لی‌گوپی و گومرای کرد . هه‌رچه‌نده زانستیشی هه‌بووه - و مۆریشی داوته سه‌ر گوی‌یو دلی و لیلاوی خستوته سه‌ر چاوی، سا کی هه‌یه له پاش خوا‌پیی نیشان بدات؟

دیاره که بیدعه‌ش پیکه‌اته‌ی شوین که‌وتنی ئاره‌زووه‌کانه .

۳ / ده‌مارگیری بو‌که‌س و بو‌چونه‌کان:

ده‌مارگیری بو‌که‌سێک یان بو‌چونێک ده‌بیته به‌ربه‌ست له نیوان مرۆف و شوینکه‌وتنی به‌ل‌گه‌ی شه‌ری و زانستی پاست، خوا‌ی گه‌وره‌ش له‌م باره‌یه‌وه ده‌فه‌رمویت: «وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا»^ع ﴿١٧﴾ [البقرة] .

واته : ئه‌گه‌ر به‌وانه بلێی : شوینی ئه‌وه بکه‌وتن که له خوا نار‌دوویه‌تی ئه‌لین نه‌خیر به‌ل‌کو ئیمه شوینی ئه‌وه ده‌که‌وین که

^(۱۰) من حدیث رواه أبو داود والترمذي وقال: حدیث حسن صحیح .

^(۱۱) جامع بیان العلم وفضله لابن عبدالبر : (۱/ ۱۸۰) .

باوباپیرمانی خۆمانمان له‌سه‌ر بینیه .

ئێستاش به‌ هه‌مان شیوه‌ که‌سانیک هه‌ن وا ده‌لێن ، له‌وانه‌ش هه‌ندیك شوینکه‌وته‌ی مه‌زه‌به‌کان ، سوڤیه‌کان و قه‌بریه‌رسته‌کان، ئه‌گه‌ر بانگه‌شه‌ بکړین بۆ شوینکه‌وته‌نی قورئان و سوننه‌ت یا بۆچوونیک جیاوازا له‌ بۆچوونی مه‌زه‌به‌کانی خۆیان، یه‌کسه‌ر به‌لگه‌ ده‌هیننه‌وه به‌ مه‌زه‌به‌کانیان یان به‌ شیوه‌ی باوباپیریان.

٤ / خۆچواندن به‌ بی‌ باوه‌ران:

زۆرتین هۆکاره‌کانی که‌وته‌ ناو بیدعه‌کان، به‌ هۆی خۆچواندن به‌ بی‌ باوه‌ره‌کانه‌وه، هه‌ر وه‌ك چۆن پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌ وه‌رموده‌یه‌ی که‌ (ئه‌بو واقیدی له‌یسی) بۆی گێڕاوه‌یه‌ته‌وه ده‌فه‌رموویت: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لَمَّا خَرَجَ إِلَى خَيْبَرٍ مَرَّ بِشَجَرَةٍ لِّلْمُشْرِكِينَ يُقَالُ لَهَا ذَاتُ أَنْوَاطٍ يُعَلَّقُونَ عَلَيْهَا أَسْلِحَتَهُمْ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ اجْعَلْ لَنَا ذَاتَ أَنْوَاطٍ كَمَا لَهُمْ ذَاتُ أَنْوَاطٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: سُبْحَانَ اللَّهِ هَذَا كَمَا قَالَ قَوْمُ مُوسَى: «قَالُوا يَمْوَسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ» [الأعراف]، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتَرْكَبَنَّ سُنَّةَ مَنْ كَانَ قَبْلُكُمْ))^(١٢).

واته‌: کاتیک که‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌رچو بۆ خه‌یه‌ره‌، به‌لای دره‌ختیکدا تێپه‌ری که‌ تایبه‌ت بوو به‌ هاوه‌له‌یدا که‌ره‌کانه‌وه‌ پێیان ده‌وت (ذات انواط) که‌ ئه‌وان چه‌که‌کانیان پێدا ده‌ده‌واسی، که‌ سه‌حابه‌کان ئه‌مه‌یان بینی - ئه‌وانه‌یان که‌ تازه‌ موسولمان ببون - وتیان ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا تۆش (ذات انواط) یکه‌مان بۆ دیاری بکه‌ وه‌ك چۆن ئه‌وان (ذات انواط) یان هه‌یه‌، ئیتر پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌ سه‌ر سوپمانه‌وه‌ فه‌رمووی: پاکی و بی‌گه‌ردی بۆ خوا! هه‌مان ئه‌و وته‌یه‌تان گوت که‌ قه‌ومه‌که‌ی موسا به‌ موسایان گوت (وتیان: ئه‌ی موسا! په‌رستراویکه‌مان وه‌کو په‌رستراوه‌کانی ئه‌وان بۆ دیاری بکه‌! ئه‌ویش وتی: ئیوه‌ خه‌لکانیکه‌ی هه‌چ نه‌زانن) ، سویند به‌و که‌سه‌ی که‌ گیانی منی به‌ده‌سته‌ ئیوه‌ش شوینی پێره‌وی ئه‌وانه‌ی پێش خۆتان ده‌که‌ون .

که‌واته‌ له‌م فه‌رموده‌یه‌وه‌ بۆمان ده‌رده‌که‌وێت که‌ خۆچواندن به‌ بی‌ باوه‌ران وای له‌ به‌نی ئیسرائیل و ئه‌و سه‌حابانه‌ش کرد که‌ ئه‌و داوا کاریه‌ نابه‌جییه‌ بکه‌ن له‌ پیغه‌مبه‌ره‌کانیان، ئه‌و داواکاریه‌ش ئه‌وه‌ بوو که‌ خوایه‌کیان بۆ ده‌ستنیشان بکه‌ن که‌ بی‌په‌رستن و داوا یه‌ره‌که‌تی لی‌ بکه‌ن جگه‌ له‌ الله.

ئه‌م خۆچواندن له‌م پۆزگاره‌شماندا به‌ هه‌مان شیوه‌ هه‌یه‌، چونکه‌ زۆربه‌ی موسولمانان لاسایی بی‌باوه‌ره‌کان ده‌که‌نه‌وه‌ له‌ کار و کرده‌وه‌کانیاندا، ئه‌گه‌ر بیدعه‌ کردن بی‌ت یان هاوه‌لدانانیشت بی‌ت بۆ خوا.

وه‌کو زیندووکرده‌وه‌ی یادی مه‌ولود و دیاری کردنی چه‌ند پۆزیک له‌ هه‌فته‌دا به‌ هه‌ندیك په‌رستنی تایبه‌تیه‌وه‌، وه‌ ئاهه‌نگ گێڕان به‌ هه‌ندیك بۆنه‌ی ئاینیه‌وه‌ که‌ له‌ شه‌رعه‌دا نه‌هاتوون، وه‌ دروست کردنی بت و په‌یکه‌ر بۆ یاده‌وه‌ری، وه‌ ته‌عزی و پرسه‌دانان به‌ شیوه‌ی ناشه‌ری، وه‌ چه‌ندین بیدعه‌ و داهێنراوی تریش له‌ شیوازی مردوناشتن و ژوور دروست کردن له‌سه‌ر قه‌بران و زۆر شتی تریش جگه‌ له‌مانه‌.

^(١٢) رواه الترمذي وصححه .

به‌شی س‌یه‌م:

ه‌ل‌و‌ی‌س‌ت‌ی ئ‌وم‌م‌ه‌ت‌ی ئ‌ی‌س‌لام به‌رام‌ب‌ه‌ر به‌ب‌ید‌عه‌چ‌یه‌کان و م‌ه‌ن‌ه‌ج‌ی ئ‌ه‌ه‌لی س‌ون‌ن‌ه و ج‌ه‌م‌اع‌ه له‌چ‌و‌ن‌یت‌ی به‌ر‌پ‌ه‌ر‌چ‌دان‌ه‌و‌ه‌یان:

م‌ه‌ن‌ه‌ج‌ی ئ‌ه‌ه‌لی س‌ون‌ن‌ه و ج‌ه‌م‌اع‌ه به‌رام‌ب‌ه‌ر ب‌ید‌عه‌چ‌یه‌کان:

به‌ب‌ه‌ر‌د‌ه‌وام‌ی ئ‌ه‌ه‌لی س‌ون‌ن‌ه و ج‌ه‌م‌اع‌ه به‌ر‌ه‌ن‌گ‌اری ب‌ید‌عه‌چ‌یه‌کان ب‌ون‌ه‌ت‌ه‌و‌ه و به‌ر‌پ‌ه‌ر‌چ‌یان‌دان‌ه‌ت‌ه‌و‌ه و ئ‌ین‌کار‌یان له‌ب‌ید‌عه‌کان‌یان ک‌رد‌و‌ه، ئ‌ه‌م‌ه‌ش چ‌ه‌ن‌د ن‌م‌و‌ن‌ه‌ی‌ه‌کن:

۱ — عَنْ أُمِّ الدَّرْدَاءِ قَالَتْ : (دَخَلَ عَلَيَّ أَبُو الدَّرْدَاءِ وَهُوَ مُغْضَبٌ، فَقُلْتُ: مَا أَغْضَبَكَ؟ فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا أَعْرِفُ مِنْ أُمَّةٍ مُّحَمَّدٍ (ﷺ) شَيْئًا، إِلَّا أَنَّهُمْ يُصَلُّونَ جَمِيعًا)^(۱۳).

وات‌ه: له‌ (د‌ای‌کی د‌ه‌ر‌د‌اء) ه‌و‌ه ف‌ه‌رم‌و‌ی‌ه‌ت‌ی: با‌و‌کی د‌ه‌ر‌د‌اء به‌ت‌و‌ر‌ه‌ی‌یه‌و‌ه ه‌ات‌ه م‌ال‌ه‌و‌ه م‌ن‌یش گ‌و‌تم ئ‌ه‌و‌ه چ‌ی و‌ا ت‌و‌ر‌ه‌ی ک‌رد‌و‌یت؟ ف‌ه‌رم‌و‌ی به‌خ‌وا ه‌یچ ش‌ت‌یک له‌م ئ‌و‌م‌ه‌ت‌ی م‌وح‌ه‌م‌م‌ه‌د (ﷺ) ن‌اب‌ینم و‌ه‌کو خ‌و‌ی م‌اب‌یت ت‌ه‌ن‌ها ئ‌ه‌و‌ه ن‌ه‌ب‌یت ک‌ه به‌ج‌ه‌م‌اع‌ه‌ت ن‌و‌یژ د‌ه‌ک‌ه‌ن).

۲ - له‌ (ع‌ه‌مر‌ی ک‌و‌ری ی‌ه‌ح‌یا) و‌ه ف‌ه‌رم‌و‌ی‌ه‌ت‌ی (گ‌و‌یم له‌ با‌و‌کم بو‌و با‌سی با‌و‌کی خ‌و‌ی د‌ه‌ک‌رد و د‌ه‌ی‌گ‌و‌ت: ئ‌یم‌ه له‌ب‌ه‌ر د‌ه‌ر‌گ‌ای م‌ال‌ی ع‌ه‌ب‌د‌و‌ل‌ای ک‌و‌ری م‌ه‌س‌عو‌د داد‌ه‌ن‌یش‌ت‌ین له‌ پ‌یش ن‌و‌یژ‌ی به‌یان‌ی، ج‌ا ک‌ه له‌ م‌ال د‌ه‌ه‌ات‌ه د‌ه‌ر‌ه‌و‌ه به‌پ‌یاد‌ه له‌ گ‌ه‌ل‌یان د‌ه‌ر‌و‌یش‌ت‌ین ب‌و‌ مز‌گ‌ه‌و‌ت، له‌و‌ک‌ات‌ه‌دا (ئ‌ه‌بو‌م‌وس‌ای ئ‌ه‌ش‌ع‌ه‌ری) ه‌ات‌ه ل‌ام‌ان و ف‌ه‌رم‌و‌ی: ئ‌ه‌بو‌ ع‌ه‌ب‌د‌ول‌ر‌ه‌ح‌مان (ک‌ه ک‌ون‌یه‌ی ئ‌ی‌ب‌ن م‌ه‌س‌عو‌د بو‌و) ه‌ات‌و‌ت‌ه د‌ه‌ر‌ه‌و‌ه؟ و‌ت‌مان ن‌ه‌خ‌یر، ئ‌ه‌و‌یش ل‌ام‌ان دان‌یش‌ت‌ه‌ت‌اک‌و ئ‌ی‌ب‌ن م‌ه‌س‌عو‌د ه‌ات‌ه د‌ه‌ر‌ه‌و‌ه، ج‌ا ک‌ات‌یک ه‌ات‌ه‌د‌ه‌ر‌ه‌و‌ه ه‌ه‌م‌ومان ه‌ه‌س‌ت‌این و ئ‌ه‌بو‌م‌وس‌ای ئ‌ه‌ش‌ع‌ه‌ری به‌ ئ‌ی‌ب‌ن م‌ه‌س‌عو‌دی و‌ت با‌و‌کی ع‌ه‌ب‌د‌ول‌ر‌ه‌ح‌مان پ‌یش ئ‌ی‌س‌تا له‌ مز‌گ‌ه‌و‌ت ک‌اری‌کم ب‌ینی به‌باش‌م ن‌ه‌زان‌ی، و‌ه سو‌پ‌اس ب‌و‌ خ‌وا واش د‌ه‌زان‌م ه‌یچ‌م ن‌ه‌ب‌ین‌ی‌وه ئ‌ی‌لا خ‌یر ن‌ه‌ب‌یت، ف‌ه‌رم‌و‌ی ئ‌ه‌و‌کار‌ه چ‌ی بو‌و؟ ئ‌ه‌بو‌م‌وس‌ای ئ‌ه‌ش‌ع‌ه‌ری ف‌ه‌رم‌و‌ی ئ‌ه‌گ‌ه‌ر ن‌ه‌م‌ر‌یت د‌ه‌ب‌ی‌ن‌یت، ئ‌ه‌ن‌ج‌ا و‌ت‌ی خ‌ه‌ل‌ک‌ان‌یک‌م ب‌ینی له‌ مز‌گ‌ه‌و‌ت باز‌ن‌ه‌ی دان‌یش‌ت‌بو‌ون چ‌او‌ه‌پ‌وان‌ی ن‌و‌یژ‌یان د‌ه‌ک‌رد، له‌ ه‌ه‌ر باز‌ن‌ه‌ی‌ه‌ک‌دا پ‌یا‌و‌یک‌ی ت‌ی‌د‌ای‌ه و ه‌ه‌م‌و‌یان (ب‌ه‌ر‌دی‌ان) به‌د‌ه‌س‌ت‌ه‌و‌ه‌یه و پ‌ی‌یان د‌ه‌ل‌یت: س‌ه‌د ج‌ار ب‌ل‌ین (الل‌ه اَک‌ب‌ر)، ئ‌ه‌وان‌یش س‌ه‌د ج‌ار (الل‌ه اَک‌ب‌ر) د‌ه‌ل‌ین، پ‌اش‌ان د‌ه‌ی‌گ‌و‌ت س‌ه‌د ج‌ار ب‌ل‌ین (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) ئ‌ه‌وان‌یش د‌ه‌یان‌و‌ت، پ‌اش‌ان د‌ه‌ی‌گ‌و‌ت س‌ه‌د ج‌ار ب‌ل‌ین (سُبْحَانَ اللَّهِ) ئ‌ه‌وان‌یش د‌ه‌یان‌و‌ت، ئ‌ی‌ب‌ن م‌ه‌س‌عو‌د به‌ ئ‌ه‌بو‌م‌وس‌ای ئ‌ه‌ش‌ع‌ه‌ری ف‌ه‌رم‌و‌ی: ئ‌ه‌ی ب‌و‌ ف‌ه‌ر‌مان‌ت پ‌ی‌ن‌ه‌ک‌رد‌ن به‌و‌ه‌ی ک‌ه خ‌را‌پ‌ه‌کان‌ی خ‌و‌یان ب‌ژ‌م‌یر‌ن و م‌ن‌یش ئ‌ه‌و‌ه ب‌گ‌رم‌ه‌ئ‌ه‌س‌ت‌و ک‌ه ه‌یچ له‌ چ‌اک‌ه‌کان‌یان ن‌ه‌ف‌ه‌و‌ت‌یت ل‌ای خ‌وا، پ‌اش‌ان ر‌و‌یش‌ت‌ به‌ر‌ه‌و‌ مز‌گ‌ه‌و‌ت و ئ‌یم‌ه‌ش له‌گ‌ه‌ل‌یدا ر‌و‌یش‌ت‌ین، تا‌و‌ه‌کو ر‌و‌یش‌ت‌ه‌ ل‌ای ی‌ه‌ک‌یک له‌و‌ باز‌ن‌ان‌ه و ل‌ای‌ان پ‌او‌ه‌س‌تا ئ‌ه‌ن‌ج‌ا پ‌ی‌یان‌ی ف‌ه‌رم‌و‌ی: ئ‌ا ئ‌ه‌م‌ه چ‌یه‌ د‌ه‌ت‌ان‌ب‌ین‌م د‌ه‌ی‌ک‌ه‌ن؟ و‌ت‌یان با‌و‌کی ع‌ه‌ب‌د‌ول‌ر‌ه‌ح‌مان ئ‌ه‌م‌ه د‌ه‌ن‌ک‌ه چ‌ه‌و‌ه (و‌ر‌د‌ه‌ به‌ر‌د‌ه‌) (ت‌ه‌ک‌ب‌یر و ت‌ه‌ه‌ل‌یل‌ه و ت‌ه‌س‌ب‌یح و ت‌ه‌ح‌م‌ید) ی‌ پ‌ی‌ د‌ه‌ژ‌م‌یر‌ین، ئ‌ه‌و‌یش ف‌ه‌رم‌و‌ی: د‌ه‌سا خ‌را‌پ‌ه‌کان‌تان ب‌ژ‌م‌یر‌ن م‌ن به‌ل‌یت‌تان د‌ه‌د‌ه‌م‌ی ک‌ه ه‌یچ له‌ چ‌اک‌ه‌کان‌تان و‌ن ن‌اب‌یت، وا‌و‌ه‌ی‌لا ب‌و‌ ئ‌ی‌و‌ه ئ‌ه‌ی ئ‌و‌م‌م‌ه‌ت‌ی م‌وح‌ه‌م‌م‌ه‌د! ئ‌ه‌و‌ه چ‌ ز‌و‌و له‌نا‌و‌چ‌و‌ون! خ‌و‌ ئ‌ه‌و‌ه‌تا ه‌یش‌تا ص‌ه‌ح‌اب‌ه‌کان‌ی له‌ ن‌ی‌و‌تان‌دا ز‌و‌رن و ئ‌ه‌و‌ه‌ش ج‌له‌کان‌ی پ‌ی‌غ‌ه‌م‌ب‌ه‌ر (ﷺ) ه‌یش‌تا ن‌ه‌ر‌زی‌ون، ئ‌ه‌و‌ه‌ش و ق‌اپ و ق‌اچ‌اغ‌ه‌کان‌یه‌ت‌ی ه‌یش‌تا ن‌ه‌ش‌کا‌ون و له‌ نا‌و‌ن‌ه‌چ‌و‌ون، سو‌ی‌ند به‌و‌ک‌ه‌س‌ه‌ی ک‌ه گ‌یان‌ی م‌نی به‌د‌ه‌س‌ت‌ه

^(۱۳) رواه البخاري .

یان ئیوه له‌سه‌ر پښا و پښاژنه‌ک‌ه‌ی موحه‌مه‌د یان ده‌رگای گومرایی ده‌که‌نه‌وه؟! وتیان سویند به خوا ئه‌ی باوکی عه‌بدول‌په‌حمان مه‌به‌ستمان هیچ نی‌یه ته‌نجا خیر و چاکه نه‌بیټ ، ئه‌ویش وتی : ئه‌ی نازانن چه‌ندین که‌س ه‌یه مه‌به‌ستی خیره به‌لام نایپ‌یک‌یت ! پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) پیی فه‌رموین: کومه‌لک قورئان ده‌خوینن که چی له‌گه‌رویان تیناپه‌ریت، به‌و خواجه دوور نی‌یه زوریک له‌ ئیوه له‌وانه نه‌بن، ئه‌نجا پویش و پشتی تی‌کردن ، (عه‌مری کوپی سه‌له‌مه) وتی: له‌ پوژی (نه‌هره‌واندا) تی‌کرای ئه‌وانه‌مان بینی له‌گه‌ل خه‌وارچه‌کاندا تیر و پمیان لی‌ده‌داین^(۱۴).

۳ - پیاویک هات بۆ لای پیشه‌وا (مالیکی کوپی ئه‌نه‌س) په‌حمه‌تی خوی بیټ و وتی ده‌چم بۆ چه‌ج له‌ کوپوه ئی‌حرام به‌ستم ؟ ئه‌ویش فه‌رموی : له‌و جیگه‌یه‌ی که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دیاری کردوه ئی‌حرام به‌سته، کابراش وتی: ئه‌گه‌ر له‌ دورتره‌وه ئی‌حرام به‌ستم چی ده‌بیټ؟ ئیمامی مالیک فه‌رموی: ئه‌وه‌م پی‌باش نی‌یه، کابرا وتی: بۆ پیټ باش نی‌یه؟ ئیمام فه‌رموی: ده‌ترسم توشی فیتنه‌ ببیت، کابرا وتی: جا چ فیتنه‌یه‌ک ه‌یه له‌ زیاد کردنی چاکه‌دا ؟ ئیمامی مالیک فه‌رموی: به‌پاستی خوی گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [النور] .

واته: با ئه‌وانه‌ی که پیچه‌وانه‌ی فه‌رمانی پیغه‌مبه‌ر ده‌که‌ن وریای ئه‌وه بن که به‌لایه‌کیان به‌سه‌ردا بیټ یان به‌ر سزایه‌کی سه‌خت بکه‌ون ، ئایه چ فیتنه‌یه‌ک گه‌وره‌تره له‌وه‌ی که تۆ خۆت تایبه‌تمه‌ند بکه‌یت به‌ چاکه‌یه‌ک که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نه‌یکرد بیټ؟^(۱۵)

ئه‌مانه ته‌نجا چه‌ند نمونه‌یه‌ک بوون، به‌لام به‌رده‌وام له‌ هه‌موو سه‌رده‌می‌کدا زانایان به‌ره‌لستان کردوه له‌ بیدعه و شته‌ داهینراوه‌کان له‌ دیندا ، سوپاس بۆ خوی گه‌وره .

مه‌نه‌ه‌جی ئه‌ه‌لی سوننه و جه‌ماعه

له‌ به‌رپه‌رچدانه‌وه‌ی بیدعه‌چییه‌کان

مه‌نه‌ه‌جی ئه‌ه‌لی سوننه و جه‌ماعه له‌م باره‌یه‌وه بنیاتنراوه له‌سه‌ر قورئان و سونه‌ت، ئه‌مه‌ش مه‌نه‌ه‌جی قایل‌که‌ر و بیان‌و‌بره‌، به‌ شیوه‌یه‌ک که گومانه‌کانی بیدعه‌چییه‌کان ده‌هیننه‌وه و ئه‌نجا هه‌ل‌یانده‌وه‌ش‌یننه‌وه ، وه قورئان و سونه‌ت ده‌که‌ن به‌ به‌لگه له‌سه‌ر واجب بوونی ده‌ستگرتن به‌ سونه‌ته‌کان و قه‌ده‌غه‌کردنی بیدعه و داهینراوه‌کان ، له‌م باره‌یه‌شه‌وه کتییی زوریان داناوه ، وه له‌ کتیبه‌کانی بیروباوه‌ریشدا به‌رپه‌رچی (شیعه) و (خه‌وارج) و (جه‌همیه) و (موعه‌زیله) و (ئه‌شه‌ریه‌کان) یان داوه‌ته‌وه سه‌باره‌ت به‌ بۆچوونه داهینراوه‌کانیان له‌ بنه‌ماکانی ئیمان و بیروباوه‌ریدا ، وه کتییی تایبه‌تیشیان له‌م باره‌یه داناوه وه‌کو کتیبه‌ک‌ه‌ی ئیمامی ئه‌حمه‌دی کوپی حه‌نبه‌ل (الرد علی‌ الجهمیه / به‌رپه‌رچدانه‌وه‌ی جه‌همیه‌کان) و جگه له‌ویش ئیمامه‌کانی تر کتیییان داناوه بۆ به‌رپه‌رچدانه‌وه‌ی بیدعه‌چییه‌کان وه‌کو (عوسمانی کوپی سه‌عیدی دارمی) و کتیبه‌کانی (ئیبین ته‌یمییه) و قوتابیه‌ک‌ه‌ی (ابن‌ القیم) وه (شیخ محه‌مه‌دی کوپی عه‌بدولوه‌هاب) و جگه له‌وانیش به‌رپه‌رچی ئه‌و کومه‌لانه‌یان

^(۱۴) رواه الترمذي .

^(۱۵) ذكره أبو شامة في كتاب الباعث الحثيث على انكار البدع والحوادث نقلا عن أبي بكر الخلال ص : (١٤) .

داووته‌وه، هه‌روه‌ها به‌ربه‌رچی (سوؤفی) و (قه‌برپه‌رسته‌کان) یشیان داووته‌وه به‌لام ئه‌و کتیبانه‌ی که به‌تایبه‌تی به‌ربه‌رچی بیدعه‌چییه‌کانیان داووته‌وه زۆرن له‌وانه‌ش :

۱-	کتاب الاعتصام	للإمام الشاطبي
۲-	اقتضاء الصراط المستقیم	لشيخ الإسلام ابن تيمية
۳-	إنكار الحوادث والبدع	لابن الوضاح
۴-	الحوادث والبدع	للطوطوشي
۵-	الباعث على إنكار البدع والحوادث	لأبي شامة
۶-	منهاج السنة النبوية في الرد على الرافضة والقدرية	لابن التيمية
وه له کتیبه نوێیه‌کانیش		
۱-	الإبداع في مضار الابداع	للشيخ علي محفوظ
۲-	السنن والمبتدعات المتعلقة بالأذکار والصلوات	لحمد بن أحمد الشقيري الحوامدي
۳-	التحذير من البدع	للشيخ عبدالعزيز بن باز

وه هه‌تاكو ئه‌مڕۆش زانا‌یانی موسوڵمانان - سوپاس بۆ خوا - به‌ربه‌رچی بیدعه‌چییه‌کان ده‌ده‌نه‌وه له‌ پڕیگای پۆژنامه و گوڤار و که‌ناڵه‌کانی پاگه‌یانندن و وتاری هه‌ینی و کۆرۆکۆبونه‌وه‌کان که کاریگه‌ریه‌کی زۆریان هه‌یه بۆ بێدارکردنه‌وه‌ی موسوڵمانان و سه‌رکه‌وتن به‌سه‌ر بیدعه‌کان و له‌ ناوبردنی بیدعه‌چییه‌کان.

به‌شی چواره‌م :

چه‌ند نمونه‌یه‌ك له بیدعه‌کانی ئه‌م سه‌رده‌مه‌ :

بیدعه سه‌رده‌مییه‌کان زۆرن و زیادیان کردووه ئه‌ویش به‌ پێی دورکه‌وتنه‌وه‌ی کات له سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) و که‌م بونه‌وه‌ی زانیاری شه‌رعی و زۆربوونی بانگه‌وازا‌رانی بیدعه و لادانه‌کان و خۆچواندن به‌ بێ باوه‌ره‌کان له هه‌لسوکه‌وت و بۆنه‌ دینییه‌کانیان، ئه‌مه‌ش به‌پاست خستنه‌وه‌ی ئه‌و فه‌رمووده‌یه‌ی پێغه‌مبه‌رمانه (ﷺ) که ده‌فه‌رمووت: «لَتَّبِعَنَّ سَنَنْ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ»^(۱۶).

واته: به‌پاستی له‌ داها‌تودا شوێن پێچکه‌ی ئۆمه‌ته‌کانی پێش خۆتان ده‌که‌ون. له‌و بیدعانه‌ش:

۱ - ئاهه‌نگی یادی له‌ دایک بوونی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ).

۲ - به‌ره‌که‌ت خواستن له‌ جیگه‌ و شوێنه‌وار و مردوو‌ه‌کان و هاوشیوه‌کانیان .

۳ - داهێنراوه‌کان له‌ بواری خواپه‌رستی و نزیک بوونه‌وه له‌ خوا.

^(۱۶) رواه الترمذي .

ناهنگ گېړان به بونه يادى له دايك بوونى پېغه مېره وه (ﷺ)

له مانگى ره بېعې يه كه مدا :

ئهمه ش خوچواندنه به گاوره كان كه هه نديك موسلمانى نه زان يان زاناي گومړاكر هه موو ساليك له مانگى ره بېعې يه كه مدا پېى هه لده سن ، هه يانه له مزگه وته كاندا ناهنگ ده گېړن يان له ماله كانيان يان له هوځى تايبته به وه، وه كومه ليكي زور له خه لكى ناسايى و ساده ناماده ي ده بن، ئهم ناهنگ گېړانه ش ده كه به خوشوبه اندنه گاوره كان كه يادى له دايك بوونى پېغه مېره (عيسا) يان (ﷺ) داهيناره، ئهم جوره ناهنگانه ش زوربه ي جار جگه له وهى كه بېدعه و خوچواندنن به بى باوه رانه وه به دهرنن له هاوه لدانان بو خواى گوره و له كارى نابجى، وه كو داپشتن و خوچواندنه وهى ئهو هوئراوانه ي كه زياده ره وهى تېدايه له وه سفى پېغه مېره (ﷺ) تا ئاستى هاوارتيكرن و لى پاپانه وه و داواى فرياكه وتن لى جگه له خواى گوره، هه رچنده پېغه مېره (ﷺ) نه هى كردوه له زياده ره وهى كردن له مه دح كردن و پيايه لدانيدا وه كو ده فهرمويت: ((لَا تُطْرُونِي كَمَا أَطَرَتِ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ، فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدٌ، فَقُولُوا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ))^(۱۷).

واته: زياده ره وهى مه كه له وه سفكردنمدا هه روهك چوون گاوره كان زياده ره ويان كرد له كوپه كهى مېره مدا، من به نده يه كم، ئيوه ش پيم بلين به نده و نيردراوى خوا .

(الإطراء) واته زياده ره وهى له مه دح كردندا، وه هه نديك جار وا گومان ده به كه پېغه مېره (ﷺ) خوئ ناماده ي ناهنگه كانيان ده بيت، وه له خراپه كانى ترى ئوه يه كه زور جار ناهنگه كانيان گوراني و ناواز و ده ف لى دانى تېدايه، وه جگه له مانه ش له زيكره داهيناره كانى سوفي كه كانى تېدايه، وه په ننگه ژنان و پياوانيش تيكه ل بن له ناهنگه كانياندا كه ئهمه ش ده بيت هوى بلاوبونه وهى فيتنه و ناشوب و سهرده كيشيت بو خراپه كارى به دپره وشى، وه ته نانه ت ئه گره ئهم نافه رمانيانه يشى تېدا نه بيت و ته نها كورته ه لاهاتبيت له سهر كزبونه وه و نان خواردن و دهرخستن شادى - وه كو خوئان ده لى - ئه وا هه ر بېدعه يه و داهيناره و ((كُلُّ مُحَدَّثَةٍ بَدْعٌ، وَكُلُّ بَدْعٍ ضَالَةٌ))، واته: هه موو تازه گه ريه كه له ديندا بېدعه يه و هه موو بېدعه يه كيش گومرپيه .

هه روه ها ئهو جوره ناهنگانه هوكارن بو زياتر ته شه نه كردن و ئهو خراپانه ي تېدا پروبدات كه له ناهنگه كانى تردا پروده ده ن.

وتمان ئهم ناهنگه بېدعه يه چونكه هيچ بنه مايه كى نى يه له قورئان و له سونه ت و له كردارى پيشينه چاكه كان له سى سده چاكه كه دا، به لكو ئهم يادى مه ولوده له و دواياندا له سده ي چواره مدا داهينرا له لايه ن فاطميه كانه وه كه شيعه بوون.

پيشه وا (ئهو حه فصه تاجه دينى فاكه هانى) ده فهرمويت: (پاشان، به راستى زور پرسىار ده كرئيت له لايه ن كومه ليك له كه سانى چاكه وه دهر باره ي ئهو كه سانه ي كه ناهنگ ده گېړن له مانگى ره بېعې يه كه مدا ناوى دهنن مه ولود، ئايا ئهمه بنه مايه كى هه يه له ئاينى ئيسلامدا؟ مه به ستيشيان له وه وه لاميكى پون و ئاشكرايه :

^(۱۷) رواه الشيخان .

منیش پشت به خوای گه وره ده لیم: وانازانم ئەم مه ولوده هیچ بنه مایه کی هه بیئت نه له قورئان و نه له سوننه تیشدا، وه ئەنجامدانیشی باسنه کراوه بۆمان و پیمان نه گه یشتوو له زانایانی ئوممه ته وه ئەوانه ی که پیشه وان له دیندا و ئەوانه ی که له سەر پرپه وی پیشینه کان ده پۆن، به لکو ئەمه بېدعه یه که کۆمه لیکى بى ئیش و کار دایان هیناوه و هه ندیکى نه وسن و چلئیس په ره یان پیداهه^(۱۸).

هه روه ها (شیخ الإسلام ابن تیمیة) فەرموویه تی: (هه روه ها ئەوه ی که هه ندیک له خه لک دایان هیناوه یان به هوی لاسای کردنه وه ی گا وره کانه وه که یادی له دایک بوونی (عیسی علیه السلام) ده که نه وه، وه یان له بهر خۆشه ویستی پیغه مبه ر (ﷺ) و به گه وره دانانی وه له وه دا که له دایک بوونی پیغه مبه ریان (ﷺ) کردوه به جه ژن و ئاههنگی تیدا ده گێرن هه رچه نده زانایان جیاوازیشن له ده ست نیشان کردنی پۆژی له دایک بونه که یدا، به راستی سه له ف ئەمه یان نه کردوه، وه ئەگه ر - یادی مه ولود - خیر و چاکه یه کی ته واو یان لاره سهنگی تیدا بوايه ئەوا سه له ف له پیشتر و شایسته تر بوون له ئیمه بۆ ئەنجامدانی، چونکه ئەوان له ئیمه زیاتر خۆشه ویستیان بۆ پیغه مبه ر (ﷺ) بووه و له ئیمه ش زیاتر به گه وره یان داناوه و له ئیمه ش سوورتر و گورجوگۆلتر بوون بۆ ئەنجامدانی کاری خیر.

وه به راستی خۆشه ویستی و به گه وره دانانی پیغه مبه ر (ﷺ) ته نها به شوینکه وتنی و گوێرایه لی کردنی ده بیئت، به شوینکه وتنی فه رمانه کانی و به زیندو کردنه وه ی سونه ته کانی ده بیئت له پوالت و ناخیشدا، وه بلاو کردنه وه ی ئەو دینه ی ده بیئت که بۆی هیناوین، وه تیکۆشان له پیناوه ئەوه دا به دل و به ده ست و به زوبان، چونکه ئەمه پێگا و پێبازی پیشینانی سه رته تا بووه له کۆچه ران و پشتیوانان و ئەوانه ش که به چاکه شوینکه وته ی ئەوان بوون^(۱۹).

به راستی کتیب و نامیلکه ی زۆر دانراون و نوسراون بۆ به ره له ستی ئەم بېدعه یه له کۆن و نویدا، ئەمه ش سه ره پای ئەوه ی که بېدعه یه و خۆشوبه اندنه به گا وره کان سه رده کێشیت بۆ دامه زانندنی یادی له دایک بوونی که سانی تریش وه کو پیاوچاکان و مشایه خه کان و سه رکرده کان و چه ندین ده رگای شه ر و خراپه مان لی ده کاته وه.

به ره که ت خواستن له جیگه و شوینه وارو

شه خسه کان زیندوو بن یان مردوو

(ته به روك): واته : به ره که ت خواستن، ئەویش بریتییه له جیگیربوونی خیر و فه ر و زیادبوونی له شتیکدا، وه خواستنی جیگیربوونی خیر و فه ر و زیادبوونی ته نها له و که سه ده بیئت که ئەوه ی هه بیئت و توانای به سه ریدا هه بیئت که ئەویش ته نها خوای گه وره یه چونکه ته نها ئەوه بتوانیت به ره که ت دابه زینیت و جیگیری بکات، به لام دروستکراو ئەوا توانای به خشین به ره که ت و به دیهینانی نییه، وه ناشتوانیت ببیت هوی هیشتنه وه ی و جیگیربوونی.

بۆیه به ره که ت خواستن له جیگه و پاشماوه (شوینه وار) و شه خص و که سه کان زیندوو بن یان مردوو دروست نییه، چونکه یان ده بیته شیرک و هاوبه شدانان بۆ خوای گه وره ئەگه ر باوه ری وابی که ئەو شتانه به ره که ت ده به خشن، یان ده بیته پێگا و هۆیه ک بۆ شیرک و هاوبه شدانان بۆ خوای گه وره ئەگه ر گومانی وابیئت که زیاره ت کردن و ده ستلیدان و ده ست پیداهینانی ئەو شتانه هۆکاریکه بۆ ده سته که وتنی به ره که ت له خواوه.

^(۱۸) رسالة المورّد في عمل المولّد .

^(۱۹) إقتضاء الصراط المستقيم : (۶۱۵/۲) بتحقيق الدكتور ناصر العقل .

به‌لام ئه‌وه‌ی که صه‌حابه‌کان کردویانه له به‌ره‌که‌ت خواستن به مووی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و یان به لیکی یان به شتیکی تر له له‌شی موباره‌کی بووه‌ته‌وه ئه‌وا ئه‌وه ته‌نھا تاییه‌ته به پیغه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) له کاتی ژیاڼی خویدا، به‌لگه‌یشمان ئه‌وه‌یه که صه‌حابه‌کان له دوا‌ی مردنی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌ره‌که‌تخوازیان نه‌ده‌کرد به مال و قه‌بره‌که‌ی، وه به‌تاییه‌تیش نه‌ده‌پوښتن بو‌ئو شوین و جیگانه‌ش که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) تییاندا نویژی کردبیت یان تییاندا دانیشتبیت به به‌مه‌به‌ستی به‌ره‌که‌ت خواستن لیان، هه‌روه‌ها جی‌شوین و مه‌زاری پیاوچاکان له پیشتر، وه صه‌حابه‌کان به‌ره‌که‌تیان نه‌ده‌خواست له که‌سانی پیاوچاکی وه‌کو ئه‌بو به‌کری صدیق و عومهری کوپی خه‌تتاب و جگه له‌وانیش له باشتربینی صه‌حابه‌کان، نه له ژیاناندا و نه له پاش مردنیشیان.

وه نه‌شده‌چون بو‌ئو شکه‌وتی (حه‌ړا) بو‌ نویژ و پارانه‌وه و دوعاکردن تیدا، وه نه‌شده‌چون بو‌ کیوی (طور) – که خوا‌ی گه‌وره له‌ویدا قسه‌ی له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ر موسادا کردووه (سه‌لامی خوا‌ی لبیت) – بو‌ نویژ و پارانه‌وه و دوعاکردن تیدا، وه نه‌شده‌چون بو‌ هیچ شوینیکی تر جگه له‌مانه‌ش له‌و شاخانه‌ی که ده‌وتریت جی‌شوینی پیغه‌مبه‌ران و جگه له‌وانیشی تیدا، وه نه‌شده‌چون بو‌ هیچ مه‌رقه‌د و مه‌زاریکی بنیاتنراو له‌سه‌ر پاشماوه‌ی پیغه‌مبه‌ر که له پیغه‌مبه‌ران، هه‌روه‌ها ته‌نانه‌ت ئه‌و شوینه‌ش که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له مه‌دینه‌دا به به‌رده‌وامی نویژی تیدا کردووه هیچ یه‌کک له سه‌له‌ف ده‌ستی لی‌نه‌داوه و ماچی نه‌کردووه، هه‌روه‌ها ئه‌و شوینه‌ش که له مه‌ککه و جگه له‌ویش نویژی تیدا کردووه .

جا ئه‌گه‌ر ئه‌و شوینه‌ی که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) قاچه پیرۆزه‌کانی خسته‌وه‌ته‌سه‌ری و نویژی به‌سه‌ریه‌وه کردووه دروست نه‌بیت بو‌ ئومه‌ته‌که‌ی ده‌ستی پیدا به‌ینن و ماچی بکه‌ن ئیتر چو‌ن بو‌ شوینیکی تر دروست ده‌بیت که‌وا ده‌وتریت که‌سیکی تر جگه له پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نویژی تیدا کردووه یان به‌سه‌ریه‌وه خه‌وتووه؟! که‌واته ماچ کردنی شتی که له‌وانه و ده‌ست‌پیدا‌هینانان سه‌رحه‌م زانایان به زه‌روره‌ت له دینی ئیسلامدا زانیویانه که‌وا ئه‌مه له شه‌ریعه‌تی پیغه‌مبه‌ردا (ﷺ) نی‌یه^(۲۰).

داهینراوه‌کان له بواری خواپه‌رستی و نزی که بوونه‌وه له خوا

ئو بیدعانه‌ی که داهینراون له بواری خواپه‌رستیدا له‌م سه‌رده‌مه‌ماندا ژورن، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که بنه‌وا له خواپه‌رستیه‌کاندا راوه‌ستانه له‌سه‌ر ده‌قی شه‌ری ئه‌وا نابیت هیچ جوړه خواپه‌رستیه‌که ئه‌نجام‌بدریت ئیلا به به‌لگه‌وه نه‌بیت، وه هه‌ر خواپه‌رستیه‌که به‌لگه‌ی له‌سه‌ر نه‌بیت ئه‌وه بیدعه‌یه له‌به‌ر فەرموده‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ):

((مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ)).

واته: هه‌رکه‌سی که هه‌ر کرده‌وه‌یه که ئه‌نجام‌بده‌ت که فەرمانی ئیمه‌ی له سه‌ر نه‌بیت ئه‌وا ئه‌و کرده‌وه‌یه په‌تده‌کریته‌وه و قه‌بول ناکریت .

وه ئه‌و بیدعانه‌ی که ئیستا له‌م سه‌رده‌مه‌دا له په‌رستنه‌کاندا ده‌کرین ژورن له‌وانه (نی‌هت هینان به زمان به شیوه‌یه‌کی ئاشکرا له نویژدا به‌وه‌ی که ده‌لایت: نی‌تمه نویژی ئه‌وه و ئه‌وه ... ده‌که‌م بو‌ خوا‌ی گه‌وره، ئه‌مه‌ش

(۲۰) انظر إقتضاء الصراط المستقيم : (۷۹۵/۲ — ۸۰۲) تحقيق الدكتور ناصر العقل.

بیدعه‌یه چونکه له سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ردا (ﷺ) نی‌یه، وه له‌به‌ر ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿قُلْ أَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِدِينِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ [الحجرات].

واته: بلای: ئایا ئه‌تانه‌وئ خوا ئاگادار بکه‌نه‌وه له‌و دیندارییه‌ی که ده‌یکه‌ن؟ که‌چی خوا ئاگاداره له‌هه‌موو ئه‌و شتانه‌ی له‌ئاسمانه‌کان و زویدایه، وه خوا زانایه به‌هه‌موو شتی‌ک.

وه جی‌ی نی‌ته له‌دل‌دایه و نی‌ته کرداری دل‌ه نه‌ک کرداری زمان.

هه‌روه‌ها زی‌کر و ته‌سبیحاتی به‌کۆمه‌ل له‌دوای نوێژه‌کان: چونکه شه‌رعی ئه‌وه‌یه که‌وا هه‌موو که‌سی‌ک ئه‌و زی‌کر و ویردانه‌ی که له‌شه‌رعدا هاتوون هه‌رکه‌س بۆ خۆی به‌ته‌نها بخوینیت نه‌ک به‌کۆمه‌ل.

هه‌روه‌ها داخوازی خویندنی فاتیه‌ه له‌بۆنه‌کان و دوای دوعاکردن و بۆ مردوو‌ه‌کان.

هه‌روه‌ها ته‌عزی دانان بۆ مردوو و خواردن دروست کردن و به‌کری گرتنی قورئان خویننه‌کان بۆی، به‌گومانی ئه‌وه‌ی که ئه‌م شتانه به‌شی‌کن له‌ته‌عزی شه‌رعی، یان ئه‌و کارانه سود به‌مردوو‌ه‌که ده‌گه‌یه‌نیت، ئه‌مانه‌ش هه‌مویان بیدعه‌ن و هی‌چ ئه‌صل و بنه‌وایه‌کیان نی‌یه له‌ئایندا، وه کۆت و زنجیرن که خوای گه‌وره هی‌چ به‌لگه‌یه‌کی دانه‌به‌زاندوو له‌سه‌ریان.

وه له‌وانه‌ش: ئاهه‌نگ گێژان بۆ یادی بۆنه‌ ئاینیه‌کان، وه‌کو یادی ئیسرا و می‌عراج و یادی کۆچ کردنی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌مه‌که‌وه بۆ مه‌دینه، ئه‌و ئاهه‌نگانه‌ی که به‌و بۆنانه‌وه ده‌گێژین هی‌چ بنه‌مایه‌کیان نی‌یه له‌شه‌رعدا.

وه له‌وانه‌ش ئه‌وانه‌ی که له‌مانگی په‌جه‌بدا ئه‌نجامده‌دری‌ن: وه‌کو چون بۆ عومره‌ی په‌جه‌بی له‌مانگی په‌جه‌بدا، هه‌روه‌ها ئه‌وه‌ی که تییدا ئه‌نجامده‌دری‌ت له‌چه‌ند په‌رستنیکی تاییه‌ت به‌په‌جه‌به‌وه وه‌ک کردنی نوێژ و پۆژوی زیاد له‌فه‌رزه‌کان.

چونکه مانگی په‌جه‌ب هی‌چ تاییه‌تمه‌ندی‌یه‌کی نی‌یه به‌سه‌ر مانگه‌کانی تره‌وه نه‌له عومره و نوێژ و پۆژوو و سه‌ربرین به‌مه‌به‌ستی عیبادت تییدا و جگه له‌مانه‌ش.

وه له‌و بیدعانه‌ش: زی‌کر و ویرده داهینراوه‌کانی صوفیه‌کان به‌هه‌موو جوړه‌کانیه‌وه: هه‌مویان بیدعه‌ن و داهینراون چونکه پی‌چه‌وانه‌ن بۆ زی‌کره شه‌رعیه‌کان له‌برگه و شیوازی وتنه‌که‌ی و کاته‌کانیدا.

وه له‌و بیدعانه‌ش: تاییه‌ت کردنی شه‌وی (۱۵) پانزه‌ی مانگی شه‌عبان به‌هه‌ستان بۆ شه‌ونوێژ و پۆژه‌که‌یشی بۆ به‌پۆژووبون، چونکه هی‌چ شتیکی تاییه‌ت له‌پیغه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) نه‌هاووه له‌و باره‌یه‌وه.

وه له‌و بیدعانه‌ش: قه‌بره‌ه‌ل‌واسین و بیناکردنی ژور و که‌پر له‌سه‌ری، یان کردنی قه‌بر به‌مزگه‌وت، وه زیاره‌ت کردنی بۆ به‌ره‌که‌ت خواستن لای، وه پارانه‌وه له‌خوا به‌خاتری مردوو، وه جگه له‌مانه‌ش له‌مه‌به‌سته شیرکیه‌کان، وه سه‌ردانی ژور و به‌رده‌وامی ئافره‌تان بۆ سه‌رقه‌بران له‌کاتی‌کدا که پیغه‌مبه‌ری ئیسلام (ﷺ) له‌عنه‌تی کردوو له‌و ئافره‌تانه‌ی که به‌زۆری سه‌ردانی گۆرستان ده‌که‌ن، وه دروستکردنی مزگه‌وت له‌سه‌ر گۆر و چرا داگیرسان له‌سه‌ری.

کوتایی

له کۆتاییدا ده لیم: به پاستی بیدعه و شت داهینان گه یه نهره به کوفر و بی باوه پری، ئه ویش زیاده کردنی شتیکی دینی یه که خوا و پیغه مبه ره که ی (ﷺ) دایان نه ناوه، وه بیدعه زۆر خراپتره له سه ریچی و تاوانی گه وره، وه شه ی تانی ش به بیدعه زیاتر دلخۆش ده بیته تا تاوانه گه وره کان، چونکه تاوانکار که تاوان ئه نجام ده دات خۆی ده زانیته تاوانی ئه نجام داوه و له وانه یه پۆژیک له پۆژان په شیمان بیته وه و ته و به ی لی بکات، به لام بیدعه چی که بیدعه ئه نجام ده دات ئه و کاره داهینراوه به دین ده زانیته و باوه پری وایه که به شیکه له دین و پی ی نزیکه ده بیته وه له خوا بۆیه ته و به لی ناکات.

وه بیدعه کان سوننه ته کان له ناوده به ن، وه بیدعه وا ده کات له بیدعه چیه کان که وا رقیان بیته له ئه نجامدانی سوننه ته کان و ئه هلی سوننه، وه بیدعه مۆف له خۆای گه وره دوور ده خاته وه، وه ده بیته مایه ی توورپه یی و سزای خۆای گه وره، وه ده بیته هۆی لاری بوونی ده کان له سه ر پیگای پاست و گنده ل بوونیان.

چۆنیته هه ئسوکه وت کردن

له گه ل بیدعه چیه کاند:

سه ردان و له گه ل دانیشتنی بیدعه چیه کان هه رامه مه گه ر به نیازی نه صیحه ت و ئامۆزگاری و ئینکاری له سه ر کردنی نه بیته، چونکه تیکه لاوی بیدعه چیه کان کاریگه ری خراپی هه یه له سه ر ده ورو به ره که ی و درده که ی بلاوده بیته وه بۆ جگه له خۆی، وه پیویسته خه لکیان لی ئاگادار بکریته وه له خۆیان و له خراپه کانیان ئه گه ر نه توانرا ده ستیان بگریته و پیگریان لی بکریته له بیدعه ئه نجامدان، ئه گینا پیویسته له سه ر زانیانی موسلمانان و کاربه ده ستانیان پیگری بکه ن له بیدعه و به ره نگاری بیدعه چیه کان ببه وه و سه رزنشتیان بکه ن له سه ر زیانه کانیان، چونکه مه ترسیان توونده له سه ر ئیسلام، وه پیویسته ئه وه ش بزانی که ولاتیانی بی باوه پ هانی بیدعه چیه کان ده دن و یارمه تیان ده دن بۆ بلاوکردنه وه ی بیدعه کانیان به هه موو شیوه و پیگایه ک، چونکه ئه وه له ناو بردنی ئیسلامی تیدایه و پوی جوانیشی ده شیوین.

داواکارین له خۆای گه وره ئایینه که ی خۆی سه رخات و ووته ی خۆی به رز بکاته وه و دوژمنانیشی ریسوا بکات، وه درودو سلاوی خوا له سه ر پیغه مبه رمان محمد و که س و کار و هاوه له کانیشی.

مالیه رت به هه شت

www.ba8.org

هه میشه له گه لمان بن بۆ به ره هه م نوێ